

Doğal Çevre: İnsanların yaşam alanları dışında kalan, doğal olarak oluşmuş ekosistemlere ve biyolojik çeşitliliğe doğal çevre denir.

Doğal çevreyi oluşturan unsurlar şunlardır:

Toprak, su kaynakları, hava (atmosfer), bitki örtüsü (ormanlar), hayvanlar, iklim, doğal kaynaklar

Beşeri Çevre: İnsanların oluşturduğu ve yaşadığı fiziksel, sosyal ve kültürel ortamları ifade eder. Bu çevre, insan faaliyetlerinin ve etkileşimlerinin sonucunda ortaya çıkar.

Beşeri çevreyi oluşturan unsurlardan bazıları şunlardır:

Şehirler, kasabalar, ulaşım yolları, tarım, hayvancılık, sanayi, ticaret, ekonomik faaliyetler.

İklim ve Hava Durumu

Hava Olayları: Sıcaklık, nem ve basınç değişimi sonucunda atmosferde oluşan rüzgâr, yağmur, sis ve kar gibi olaylara hava olayları denir.

Durumu: Bir yerde görülen hava olaylarında kısa süreli meydana gelen değişikliklerdir.

- Hava durumu kısa süreli hava olaylarını yansıtır.
- "Bugün yağış bekleniyor. Hafta sonu soğuk geçecek" dediğimizde hava durumunu belirtmiş oluruz.

İklim: Bir yerde görülen hava olaylarının (sıcaklık ve yağış) uzun yıllar boyunca gösterdiği ortalama durumdur.

- İklim uzun süreli hava olaylarının ortalamasıdır.
- "Akdeniz bölgesinde yaz mevsimi sıcak ve kurak geçer" dediğimizde iklimsel bir durumu ifade etmiş oluruz.

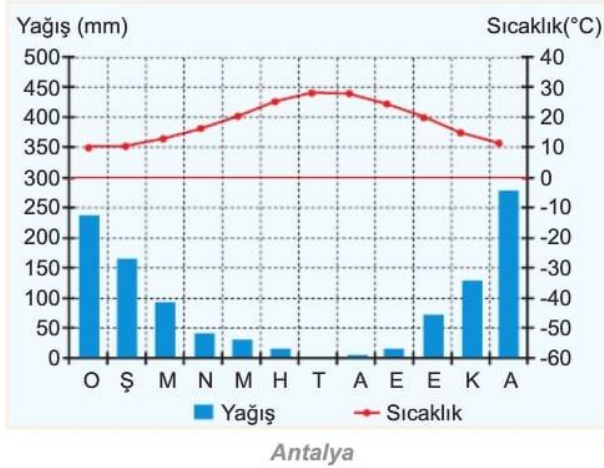
Yurdumuzda çeşitli iklimler görülmektedir.

Bunda;

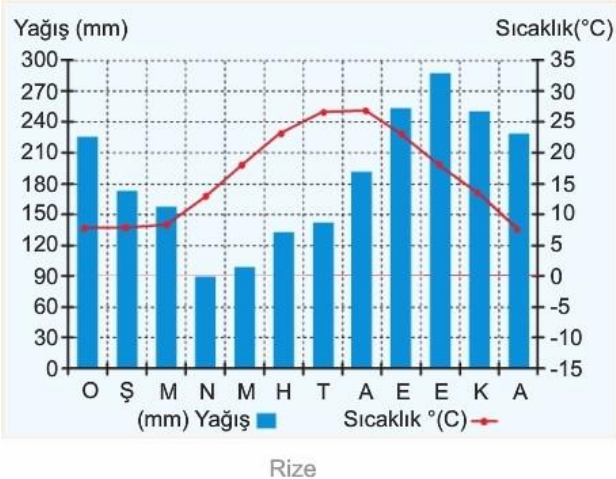
- ✓ Ülkemizin üç tarafının denizlerle çevrili olması,
- ✓ Ülkemizin ılıman iklim kuşağında olması,
- ✓ Yükseltisinin batıdan doğuya artması
- ✓ Yeryüzü şekillerinin farklı olması gibi faktörler etkili olmuştur

TÜRKİYE İKLİM HARİTASI

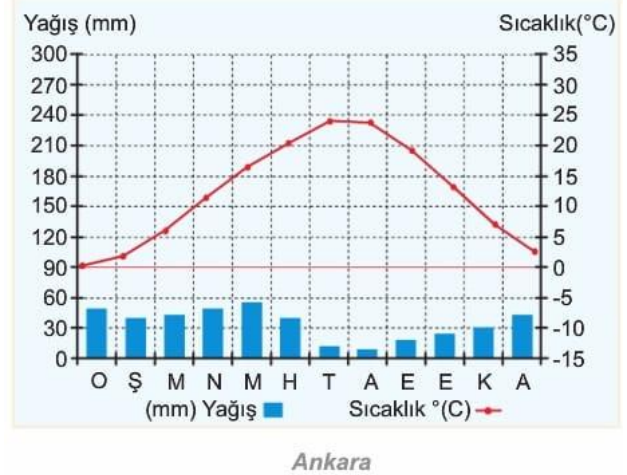
Akdeniz İklimi

- Yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlıdır.
- En fazla yağışı kışın, en az yağışı yazın alır.
- Bitki örtüsü **makidir**. Makiler, yaz kuraklığına dayanıklı olan ve bütün yıl yeşil kalabilen çalı ve kısa boylu ağaçlardır.
- Akdeniz ve Ege kıyıları, Marmara'nın güney kısmında ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin batısında görülür. Yetiştirilen tarım ürünleri; **turunçgiller** (limon, portakal, greyfurt), **muz**, **zeytin**, **susam**, **pamuk**, **üzüm**, **incir**, **tütün** vb.
- **Seracılık** yaygın olarak yapılır. Nedeni; güneşli gün sayısının fazla olması ve kışların ılık geçmesidir.
- Don olaylarına ve kar yağışlarına çok az rastlanır.
- **Güneşlenme süresi fazladır**.

Karadeniz İklimi

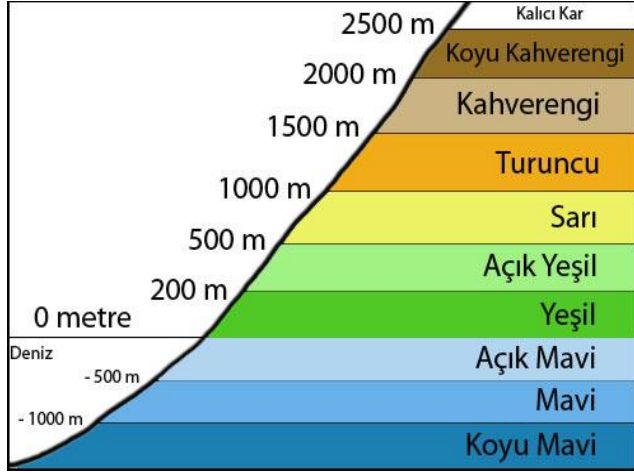
- Yazları serin, kışları ılık, her mevsim yağışlı geçer.

- Her mevsim yağışlı olmakla birlikte, **yağışlar en çok sonbaharda** en az ilkbaharda görülür.
- Yağışlar fazla olduğu için **bitki örtüsü ormandır**.
- Karadeniz kıyıları ve Marmara'nın kuzey kesimlerinde görülür.
- Her mevsim bol yağış ve ılıman bir iklim isteyen **çay**, **fındık**, **mısır** ve **kivi** gibi tarım ürünleri yetiştirilir.

Karasal İklim

- Ülkemizde en yaygın görülen iklim **çerşididir**.
- Yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve kar yağışlı geçer.
- Yağışlar en çok ilkbaharda, en az ise yaz aylarında görülür.
- **Bitki örtüsü**, ilkbahar yağışlarıyla yeşeren yazın ise sıcaklıktan dolayı kuruyan otlardan oluşan **bozkırlardır**.
- Karasal iklim Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, İç Anadolu bölgeleri ile Marmara'nın iç kesimlerinde etkili olmaktadır
- Karasal iklimin görüldüğü yerlerde **buğday**, **arpa**, **çavdar**, **mercimek**, nohut, şekerpancar, elma, üzüm, haşhaş gibi tarım ürünleri yetiştirilir.

Bilgi: Fiziki haritalarda renkler yükselteleri ifade eder. Fiziki bir haritada kullanılan her rengin bir anlamı vardır.

Fiziki haritalarda kullanılan renkler ve ifade ettiği yükseltiler

Yerşekillerimiz

Dağ: Çevresine göre yüksekte kalan yer şeklidir.

- Bulunduğu yerde tek başına olanlara **tek dağ**, birbiri ardınca sıralananlara **sıradağ** denir. Erciyes Dağı tek dağdır. Toros Dağları birçok dağın birbiriyle bağlanmış olduğu sıradağlardır.

- Fiziki haritalarda dağlar **kahverengi renk** ile gösterilir.

Plato: Akarsular tarafından derince yarılmış ve çevresine göre yüksekte kalmış geniş düzlüklerdir.

- İç Anadolu'daki Obruk Platosu, Doğu Anadolu'daki Erzurum-Kars Platosu gibi.
- Fiziki haritalarda platolar **sarı** renkle gösterilir.

Ova: Çevresine göre alçakta kalmış düzlüklerdir.

- Kıyı ovalar alçak olduğu için **yeşil** renkle, iç kesimlerdeki ovalar biraz da yüksek olduğu için **sarı** renkle gösterilirler.

Vadi: Bir akarsuyun, yatağını yüzeye doğru aşındırarak oluşturduğu V biçimindeki yeryüzü şeklidir.

- İç Anadolu Bölgesindeki Ihlara Vadisi gibi.

Akarsu: Yağmur, eriyen kar suları ya da kaynak suyuyla beslenen; belirli bir yatak boyunca sürekli veya zaman zaman akan sudur.

Kızılırmak, Yeşilırmak gibi

Göl: Karalar içindeki çukurluklarda biriken durgun su kütleleridir. Tuz Gölü, Van Gölü gibi

Tepe: Yüksekliği 500 metreyi geçmeyen yükseltilerdir.

Körfez: Denizin karaya doğru giren büyük ve geniş girintilerine denir. İskenderun Körfezi, Antalya Körfezi gibi

Koy: Denizin karaya doğru giren küçük ve dar girintilerine denir. Bademli Koyu gibi

Ada: Dört tarafı suyla çevrili olan kara parçasıdır. Kıbrıs adası gibi

Yarımada: Üç tarafı surlarla çevrili olan kara parçasıdır. Datça Yarımadası gibi

Delta: Bir ırmağın denize yaklaştığı yerde çatalanarak oluşturduğu üçgen biçimindeki birikintilerdir. Çukurova bir delta ovasıdır.

Türkiye fiziki haritasında da görüldüğü gibi ülkemizde yer şekillerinin çeşitliliği oldukça fazladır. Ülkemizde çok sayıda dağ, göl, ova ve nehir vardır. Bunlardan bazıları ve bunların etkileri aşağıda verilmiştir:

Dağlarımız

- **Ülkemizde en fazla görülen yer şekilleri dağlardır.** Dağların yoğun olduğu yerlerde yükselti fazladır ve arazi yapısı da engebelidir. Bu özelliğinden dolayı dağlık alanlarda tarım faaliyetleri daha az yapılır.
- Dağlık bölgelerde yol yapımı daha zor ve maliyetli olduğundan ulaşım ağı bazı yerlerde sınırlı kalabilmektedir. Kış mevsiminde yoğun kar yağışları, yolların ulaşımına kapanmasına neden olabilir. Bunun gibi nedenlere bağlı olarak **dağlık alanlarda sanayi, ticaret gibi ekonomik faaliyetlerin gelişimi güçleşmektedir.**

Ovalarımız

- Ülkemizin iç ve kıyı kesimlerinde ovalar bulunmaktadır. Bu yer şekilleri, genellikle engebeli alanların az olduğu düzlük bölgelerdir. **Gediz, Menderes, Bafra, Çarşamba, Çukurova ve Silifke** ovaları başlıca kıyı ovalarımızdır. Bu bölgelerde toprağın verimli olması ve sulama imkânlarının yeterli olması tarım faaliyetlerini olumlu yönde etkilemiştir. **Konya, Harran ve Malazgirt** ovaları ise iç ovalarımız arasında yer almaktadır.

Platolarımız

- **Platoların en geniş yer kapladığı alan, İç Anadolu'dur.** Haymana, Cihanbeyli, Obruk, Bozok ve Uzunyayla bu bölgedeki başlıca platolardır. Ülkemizin doğusunda platoların yükseltisi fazladır. Erzurum ve Kars platolarında yaz yağışları ile yeşeren çayırardan dolayı **büyükbaş hayvancılık gelişmiştir.**
- Şanlıurfa ve Gaziantep platoları yükseltisi az olan düzlük alanlara sahiptir. Bu bölgelerde yol yapım masrafları dağlık bölgelere göre daha az olduğundan ulaşım kolaylaşmıştır. Buna bağlı olarak sanayi, ticaret, hizmet gibi ekonomik faaliyetler de yoğundur.

Göllerimiz

- Üç tarafı denizlerle çevrili olan ülkemiz; göller, akarsular gibi su kaynaklarına da sahiptir.
- **Ülkemizin en büyük gölü Van Gölü'dür.** Kuş Gölü, Abant, Yedigöller, Tuz Gölü gibi göllerimizden turistik amaçlarla da yararlanılmaktadır.
- **Su kaynaklarında enerji üretimi, ulaşım, spor, sulama gibi faaliyetler yapılır.** Özellikle limanı olan yerlerde ulaşım ağı gelişeceği için sanayi, ticaret, turizm, hizmet gibi sektörler de gelişir.

- **Ülkemizde dağlar genelde doğu-batı yönünde uzanır.**
- Güneyde Toros Dağları, kuzeyde Küre, Canik ve Doğu Karadeniz dağlarının denize paralel uzanması ve yüksek olmaları, deniz etkisinin iç kesimlere ulaşmasını engellemiştir. Bu durum kıyı ile iç kesimler arasında iklim, bitki örtüsü, tarım ürünleri, nüfus ve yerleşim özelliklerinin farklılık göstermesine neden olur.

- Karadeniz ve Akdeniz kıyılarında dağların kıyıya uzanışına bağlı olarak girinti, çıkıntı, koy ve körfez azdır.
- **Ege Denizi'nde ise genelde dağlar denize dik uzanır. Böylece nemli hava Ege Denizi kıyılarından iç kesimlere doğru geçebilir.** Bununla birlikte Ege Denizi kıyılarında koy ve körfezler oldukça fazladır

Nüfus

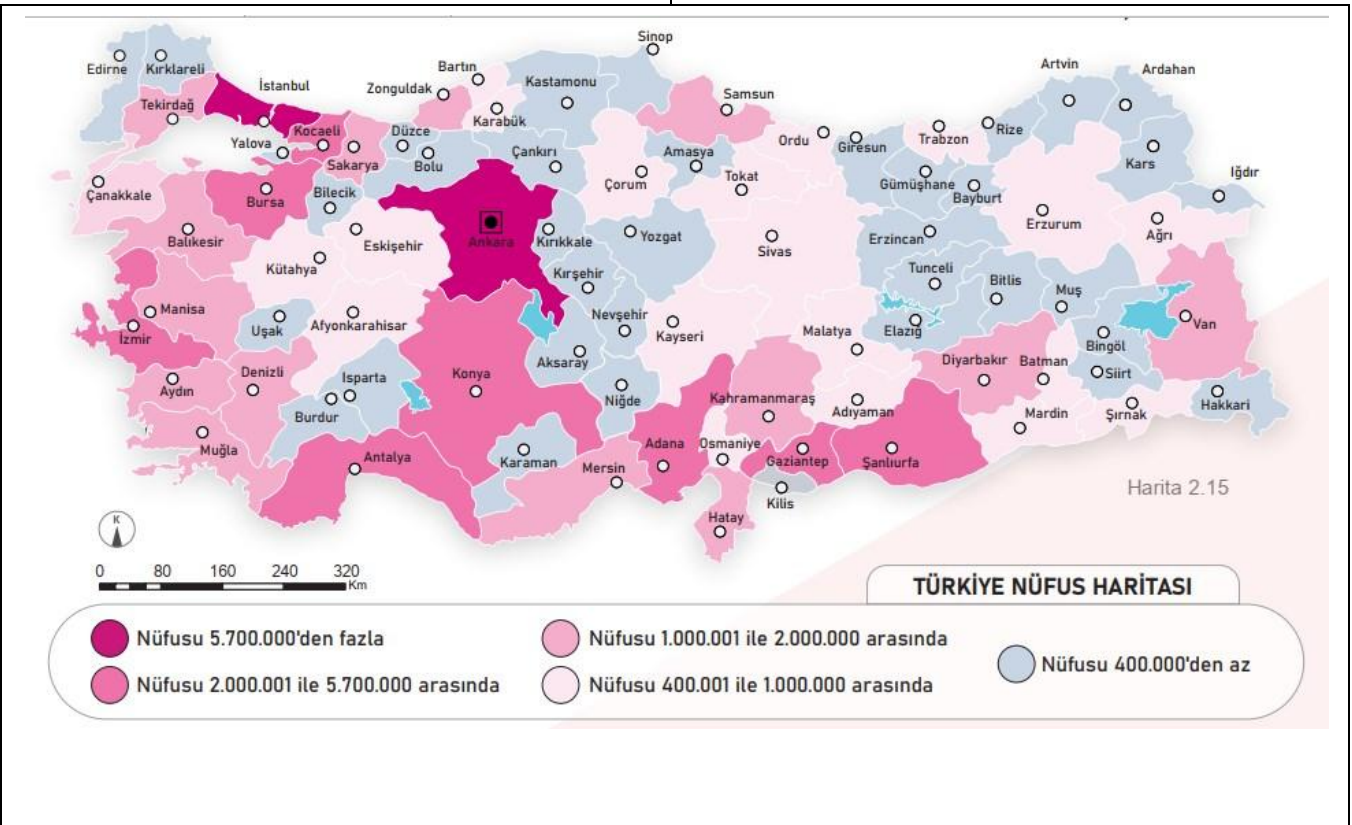
Sınırları kesin olarak belirlenmiş bir alanda, belli bir zaman diliminde yaşayan insanların toplam sayısına **nüfus** denir.

Türkiye'nin nüfus haritasını incelediğimizde ülke genelinde nüfusun eşit bir şekilde dağılmadığını görürüz. Anadolu'nun iç kesimlerinde nüfus genellikle daha az yoğunlaşırken kıyı bölgelerinde nüfusun daha fazla olduğu dikkat çeker.

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2024

- Türkiye'de ikamet eden nüfus, 31 Aralık 2024 tarihi itibarıyla bir önceki yıla göre 292 bin 567 kişi artarak **85 milyon 664 bin 944 kişi** oldu. Erkek nüfus 42 milyon 853 bin 110 kişi olurken, kadın nüfus 42 milyon 811 bin 834 kişi oldu.
- Toplam nüfusun %50,02'sini erkekler, %49,98'ini ise kadınlar oluşturdu.
- **İstanbul'un nüfusu**, bir önceki yıla göre 45 bin 678 kişi artarak **15 milyon 701 bin 602 kişi** oldu.
- **Bayburt**, 83 bin 676 kişi ile **en az nüfusa sahip olan il** oldu.

tuik.gov.tr

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), ülkemizin ihtiyaç duyduğu alanlarda, veri ve bilgilerin derlenmesini, gerekli istatistiklerin üretilmesini, yayımlanmasını ve dağıtımını yapan kurumdur.

TÜİK TÜRKİYE
İSTATİSTİK KURUMU

Göç:

- Ekonomik, toplumsal, siyasal, dinî, kültürel gibi nedenlerle bireylerin veya toplulukların bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine taşınmasına **göç** denir.
- Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de göçlerin başlıca sebepleri; **sosyal ve siyasi olaylar, doğa olayları ve ekonomik koşullardır**. Bu göçlerin bir kısmı ülke içinde, bir kısmı ise ülkeler arasında gerçekleşmektedir.
- İnsanlar; **daha iyi eğitim ve sağlık hizmeti almak, iş bulmak** gibi nedenlerle göç ederler.
- Bu durum **kırsal kesimlerde nüfusun azalmasına, kentlerde ise nüfusun artmasına** yol açmaktadır. Bununla birlikte kentlerin yoğunluğundan ve kalabalığından uzaklaşmak isteyen bazı kişiler de kırsal bölgelere göç etmektedir.

Nüfus Yoğunluğu:

- Kilometrekareye düşen kişi sayısına **nüfus yoğunluğu** denir.
- Nüfus yoğunluğu Türkiye genelinde 111 kişi olurken İstanbul, kilometrekareye düşen 3 bin 13 kişi ile nüfus yoğunluğu en yüksek olan ilimiz oldu. İstanbul’u Kocaeli ve İzmir takip etmektedir.
- Diğer yandan nüfus yoğunluğu en az olan il ise kilometrekareye düşen 12 kişi ile Tunceli oldu. Tunceli’yi, Ardahan ve Erzincan izledi.

Yerleşme Biçimleri

- Geçmişten günümüze kadar **yerleşme yerinin seçiminde, yerleşmelerin gelişiminde doğal ve beşerî faktörler etkili olmuştur**. Ülkemizin her yerinde doğal çevre koşulları aynı değildir.
- Dağlık ve engebeli alanlarda yapılan ekonomik faaliyetlerin çeşitliliği sınırlıdır. Fakat ovalık ve engebesiz alanlarda ulaşım, sanayi, hizmet, turizm, tarım gibi ekonomik faaliyetler çeşitlilik gösterir.

Yerleşim yerleri, evlerin dağılımına ve genel görünümüne göre toplu ya da dağınık olarak adlandırılır.

İç Anadolu’da bir toplu yerleşme

Toplu Yerleşme: Su kaynaklarının sınırlı ve yetersiz, engebeli alanların az olduğu kurak ve yarı kurak iklim bölgelerindeki kırsal alanlarda evler genelde birbirlerine yakındır. Bu tür yerleşmelere **toplu yerleşme** denir. Türkiye’nin iç, güney ve doğu kesimlerindeki kırsal alanlarda yaygın olarak görülür.

Dağınık Yerleşme: Su kaynaklarının ve yağışın fazla, yer şekillerinin engebeli, tarım arazisinin az ve parçalı olduğu bölgelerde evler birbirinden uzak kurulur. Bu tür yerleşmelere **dağınık yerleşme** denir. Bu yerleşmelerde evler genelde birbirinden uzaktır. Dağınık yerleşmeler Türkiye’de daha çok Karadeniz kıyı kuşağında, dağ yamaçlarındaki kırsal kesimlerde görülür.